

Jan Sokol
Naděje
na neděli

KRÁTKÉ
PROMLUVY
NA NEDĚLNÍ
ČTENÍ

VYŠEHRAĐ

JAN SOKOL
NADĚJE
NA NEDĚLI

Jan Sokol

Naděje na neděli

KRÁTKÉ
PROMLUVY
NA NEDĚLNÍ
ČTENÍ

VYŠEHRAĐ

Ilustrace na přebalu Václav Sokol
Typografie Vladimír Verner
Odpovědný redaktor Jaroslav Vrbenský
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1639. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 150 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Víta Nejedlého 15, Praha 3
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Copyright © Jan Sokol, 2017
Cover illustration © Václav Sokol, 2017

ISBN 978-80-7429-887-5

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

Úvodem

Nedělní a sváteční promluvy, shromážděné v této knížce, vykládají biblické texty, převážně evangelií, jak se čtou v liturgii katolické církve. Vznikaly postupně skoro po deset let, a tak se v nich některá témata opakují. Pokud jde o téma naděje, byl to i můj záměr. Pokrývají skoro polovinu nedělí a pár svátků v tříletém liturgickém cyklu, pro přehlednost jsou ale řazeny podle pořadí biblických knih. Seznam podle pořadí liturgického kalendáře je na konci knížky. Než se k nim dostaneme, rád bych připomněl nejprve něco o neděli a v další kapitole něco o čtení Písma, které může a mělo by nás zásobit křesťanskou nadějí, nejen na příští týden.

NEDĚLE (1 K 16,2)

Tak jako většina živých tvorů, také člověk podřizuje svůj život střídání dne a noci, léta a zimy. Až do nedávné doby mu, pravda, ani nic jiného nezbylo a teprve v posledních pár stoletích si může v zimě zatopit a v noci svítit, dnes dokonce i na ulici. Jenže čím víc se nám daří přehlušit a obejít střídání světla a tmy, tepla a zimy, tím častěji si stěžujeme, že všechny dny jsou stejné, jeden jako druhý, a člověk se ani nemá na co těšit.

Kromě těchto přírodních rytmů, které člení naše životy a umožňují měřit neslyšné uplývání času, zavedla už židovská Bible sobotní den, pravidelný svátek, který nepochází z přírody, ale připomíná Boží stvoření. Hospodin sice tvořil svým slovem a nic nesvědčí o tom, že by se

tím nějak unavil, a přece si sedmý den odpočine, požehná svému dílu a posvěťí je. Sedmý den, který patří Hospodinu, převzali od Židů křesťané a díky tomu ho mohou dnes užívat lidé po celém světě – pokud si to ovšem mohou dovolit. Křesťané se v tento den scházejí k bohoslužbě a připomínají si, že je to den Božího požehnání, o které mají prosit a také za ně děkovat.

Jistě, neděle je „den pracovního klidu“, den, kdy se nedělá, jak to prozaicky říká čeština a další slovanské jazyky. Pro nás křesťany je to ovšem svátek, den Páně, jak jí říkají Francouzi nebo Italové, den jeho vzkříšení, jak je to v ruštině. Naproti tomu němčina i angličtina dodnes nazývá neděli podle dávného pohanského „dne slunce“: *Sonntag*, *sunday*. Svátky člověka provázejí od nepaměti a neznáme žádnou společnost, která by občas neslavila. Řecký filosof Démokritos prý říkal, že život bez svátků je jako dlouhá cesta bez hostince.

Co je to svátek se nejlépe ukáže na jeho protikladu: svátek není všední den, den jako všechny ostatní. Ve všední dny se člověk musí starat a ohánět, pracovat a zařizovat spoustu důležitých a potřebných věcí, ať ho to těší nebo ne. Má toho plnou hlavu a tak většinou nemá času nazbyt. A svátek je opakem všedních dnů: i ve svátek sice člověk musí jíst a spát, ale jinak by měl zvednout hlavu od všedních starostí a věnovat se jiným věcem. Měl by mít čas – pro sebe i pro své děti a rodinu, pro své blízké a přátele.

V těch nejstarších společnostech se svátky spojovaly jednak s důležitými událostmi v přírodě, jako byl třeba nový měsíc nebo slunovrat, začátek jara a konec zimy, anebo zase konec sklizně a začátek podzimu. Při takových příležitostech se lidé mohli sejít i zdaleka, aby byli spolu, připomínali si všechno to důležité, na co člověk ve všední dny nemá čas, a tak si na to ani nevzpomene. Připomínali si, že jsou živi a zdraví, že mají co jíst a že mají třeba i rodinu

a děti. O zimním slunovratu se povzbuzovali, že zima je sice krutá, ale teď už nebude horší, protože Slunce se vrací.

Možná o něco později vznikly slavnosti, které souvisejí s událostmi v rodinách: na prvním místě to byly asi pohřby, kdy lidé nechtěli být sami, ale také svatba nebo právě narození. Ale teprve staří Izraelci zavedli pravidelný sedmý den jako sváteční, protože sedmý den odpočíval i Hospodin, když stvořil svět. Pravidelné slavení sobotního dne byl veliký vynález, a těšíme se z něho až dodnes. Jen málokdo si připomene, že pochází právě z Izraele – i když ho jako křesťané slavíme o den později, v neděli, kdežto muslimové o den dřív.

Dnes ovšem žijeme v hodně jiném světě, kde se spousta věcí změnila, a tak se změnila i neděle. Dokud naši předkové jen sedlačili nebo pásli ovce, byli celý den někde sami, na poli, v lese a na pastvě. Proto se těšili, že v neděli se dostanou mezi lidi. Možná to také ještě znáte, jak se lidé po kostele sešli, probrali všechny novinky a třeba si něco i domluvili. Neděle – to byla jejich veřejnost, jejich zprávy, jejich kultura.

Ve městě je to všechno obráceně. Učitel, řidič, obchodník, úředník i lékař, všichni pracují mezi lidmi a s lidmi. Co by si počali někde na samotě? Ale za celý týden mají lidí až po krk, a tak se těší, že si od nich o víkendu trochu odpočinou, že budou doma s rodinou, na chatě nebo v přírodě. Proto také už nechodí v neděli do kostela všichni, ale jen ti, kdo chtějí. Možná také ti, kdo si na to zvykli, anebo nějak cítí, že by měli.

My, kteří do kostela chodíme, můžeme být rádi, že nás k tomu dnes nikdo nenutí, jak to dříve mnozí pocítovali. Zato bychom si měli asi připomínat, co to pro nás znamená. Neděle je – jak jsem říkal – sváteční den, slavnost. To neznamená, že by se člověk měl jen smát, bavit a radovat, ale určitě by měl zvednout hlavu od svých všedních starostí

a zájmů. Měl by mít čas, aby se trochu ohlédl za minulým týdnem, možná i za celým svým životem. Nejenom proto, aby nařikal, jak stárne, a stěžoval si, co všechno ho bolí. Nejenom proto, aby litoval, co všechno ho trápí a o co všechno v životě přišel. To přece patří do všedních dnů. Ve svátek by si mohl všimnout, že svítí slunce, že je živ a jakž takž zdrav, že má co jíst a že má třeba i rodinu a přátele.

Člověk se ale potřebuje občas ohlédnout a rozhlédnout hlavně proto, aby se dokázal dívat také dopředu. Kdo žije jen v rytmu všedních dnů, žije také, jak se říká, ze dne na den. Možná si nikdy nenajde čas, aby se zamyslel nad svým životem a uvažoval, co s ním chce vůbec udělat. V moderní době si lidé vymohli, že nemusí pracovat od slunka do slunka, a rozdělili si den na práci a volný čas. Unavený člověk si potřebuje odpočinout, a i dnes musí lidé leckdy pracovat tak intenzivně, že si to jistě zaslouží.

Jenže mnozí si s volným časem nevědí rady, a tak se nám dnes také nabízí tisíce různých příležitostí, jak ten prázdný čas příjemně zabít, abychom se nenudili. Když si ale člověk na tohle příjemné zabíjení času zvykne, může snadno přehlédnout, že to, co zabíjí, je jeho čas, jeho vlastní život – to nejcennější co má. To vůbec neznamena, že by měl stále jen pracovat a dělat něco „užitečného“. Měl by si aspoň v neděli uvědomit, že přece pracuje proto, aby mohl žít – a ne naopak.

Křesťanská neděle však není jen dnem odpočinku, ale především dnem posvěcení života. Je to den, kdy Hospodin skončil své stvoření a tomu dni požehnal. Den, kdy Kristus vstal z mrtvých. Je to velká příležitost, abychom si připomněli, co má pro nás tu vůbec největší cenu a hleděli si toho. Proto je tak dobré a prospěšné, když se neděle začíná v kostele, když se člověk podívá také vzhůru a uvidí sám sebe nejenom jako utahaného a ustaraného pracanta, ale jako jedinečnou bytost, kterou Bůh tak miloval, že kvůli

ní a pro ni stvořil svět. Ať se nám tedy dnešní den podaří prožít jako svátek, požehnaný a posvěcený den života, za který máme co děkovat.

O ČTENÍ PÍSMO (Ř 15,4–9)

Biblická čtení patří do každé křesťanské bohoslužby a nejen v katolických kostelích se pravidelně čtou úryvky Písma. Proč všechny křesťanské církve, které se jinak v le-
dasčem liší, trvají na tom, aby se stále četly texty, staré dva tisíce let a víc? Jistě to není jen proto, že jsou tak staré, i když jejich stáří jim dodává určitou autoritu: nejsou to jen nějaké chvilkové nápady a nahodilé poznámky. Pokud se tak dlouhou dobu nejen uchovaly, ale zůstaly stálým čtením živé, zřejmě v nich naši předkové po staletí nacházeli něco, co stojí za pozornost. Jednotná čtení vyjadřují kromě toho společenství světové, obecné čili katolické církve, která je donedávna z tohoto důvodu dokonce nechávala číst latinsky, stejně po celém světě. I dnes se ve všech katolických kostelích čtou stejné texty, i když v různých jazycích. V některých jiných církvích si kazatelé mohou vybírat, ale přece jen z téhož nám všem společného Písma.

Bible, Písmo svaté, ovšem není jen nějaké kolektivní dílo dávných židů a křesťanů, nýbrž podává a obsahuje Boží zjevení, to, co Hospodin kdysi vzkázal Izraeli a co Pán Ježíš mluvil a dělal za svého pozemského života. Písmo nás tedy nespojuje jen mezi sebou navzájem, ale – trochu obdobně jako eucharistie – i s živým Kristem a s celou Boží Trojicí. Právem tedy říkáme, že posloucháme a slyšíme Boží slovo, jen bychom si možná měli připomenout, co tím vlastně myslíme. Boží slovo, tak jak je zachytilo Písmo, je samozřejmě slovo, je vyjádřeno v řeči, jakou mluvíme my lidé mezi sebou – jinak by mu nikdo nemohl rozumět. Musíme dokonce počítat i s tím, že lidé, kteří je zapisovali, zapsali často právě a jenom to, čemu sami rozuměli,

a to tak, jak tomu rozuměli. Protože to byli jiní lidé než my a protože žili v hodně jiném světě, kde i některá slova měla jiný význam než dnes, musí se Písmo vykládat, abychom mu rozuměli správně, pokud možná tak, jak mu rozuměli ti, kdo je psali.

Výklad Písma se pohybuje mezi dvěma krajnostmi. Na jedné straně bychom mohli zapomenout na to, že Písmo je psáno v lidské řeči, a mohli si představovat, že Bibli Bůh přímo nadiktoval Mojžíšovi, prorokům a apoštolům. Protože neumíme hebrejsky a řecky, musíme ji číst v překladu, který by ale měl být co možná doslovný. Jenže pak čtenář narazí na místa, kde doslovné znění textu nedává smysl nebo je ten smysl nějak podivný. Tak Pán Ježíš sice říká, že si člověk má vyloupnout oko, pokud ho svádí ke hříchu, ale nikdy jsem neslyšel o žádném křesťanovi, který by to byl udělal. Všichni totiž měli a mají rozum a chápou, že to tak Pán Ježíš nemyslel. Mluvil přece k lidem, kteří byli na takové metafoxy zvyklí a chápali, proč Ježíš někdy přehání.

Z toho ovšem může vzniknout ta druhá krajnost: to, co říká Bible je „jenom symbolické“, jakési vyprávění nebo literatura, kterou není třeba brát vážně. Jenže co Kristus říká třeba o pokání a odpuštění, o čistotě srdce a o lidské pýše, říká sice často v obrazech a v podobenstvích, myslí to ale smrtelně vážně. Právě jeho podobenství jsou sice obrazná, ale mluví zvlášť jasně a zřetelně, takže často žádný výklad ani nepotřebují.

V dnešním druhém čtení z Listu k Římanům vysvětluje svatý Pavel, co můžeme a máme v Písmu hledat, co si z něho máme brát a jak je chápat. „Všechno, co bylo kdysi napsáno, bylo napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení a tak měli naději.“ (Ř 15,4) Písmo, o kterém zde svatý Pavel mluví, bylo „napsáno kdysi“ a je to náš Starý zákon, protože Nový

zákon tenkrát ještě nebyl. Už tehdy se ale lidé dohadovali a přeli, jak se má Písmo číst a chápat, a svatý Pavel k tomu říká důležitou věc. Celé Písmo je podle něho napsáno „k našemu poučení“ a máme z něho „čerpat vytrvalost a povzbuzení“.

Ať nám tedy Písmo staví před oči idylické obrazy mesiášské doby, jako dnešní první čtení z proroka Izajáše (Iz 11,1–10), anebo naopak hrozí soudem, jako Jan Křtitel v evangeliu, obojí má povzbuzovat naši vytrvalost a dávat naději. Slavné Izajášovo čtení tedy není nějaký podrobný popis Božího království se spravedlivým i milosrdným panovníkem, ani popis rajske zahrady, kde si zvířata nebudou ubližovat a nebudou se jedna druhých bát. Ze školní biologie přece víme, že by to takhle nešlo, že lev při nejlepší vůli nemůže žrát slámu, protože by to nebyl lev, a malé děti si nemohou hrát s jedovatými hady. Ostatně Izajáš to nejspíš věděl také, ale hledal slova, jak by své posluchače co nejlépe povzbudil v naději na něco úžasného, co si žádný člověk neumí představit.

Naopak Jan Křtitel v dnešním evangeliu (Mt 3,1–12) svým posluchačům hrozí soudem a trestem, dokonce „neuhasitelným ohněm“. Jeho posluchači dobře znali, jak se vymláčené obilí vyhazovalo lopatou do větru, aby se zrní oddělilo od plev, které se nakonec spálily. Jistě si nepředstavovali, že je někdo bude vyhazovat do vzduchu, ale měli si uvědomit, jak je důležité, aby se obrátili a činili pokání. I to jsou ostatně obrazy něčeho, co jinak vyjádřit neumíme.

Každý z nás žije svůj vlastní a jedinečný život a i když ho žije v rodině, která mu pomáhá, s druhými a mezi nimi, přece se střídavě cítí být jednou nahoře a jindy dole. Jednou potřebuje připomenout, že v tomto smrtelném životě jde také o ten nesmrtelný, který nesmí prohrát, a jindy potřebuje prostě povzbudit. A právě k tomu je zde Písmo, Boží slovo do našich životů, slovo víry, naděje a lásky.

Vyjdí ze své země

(Gn 12,1-4)

Na první pohled není moc jasné, co mají dnešní liturgické texty společného a jak spolu souvisí.¹ První čtení je velice krátké, ale popisuje jednu z nejdůležitějších událostí dějin Izraele – totiž jeho počátek. Předchází jedenáctá kapitola knihy Genesis vypočítává, jak jedna generace střídá druhou, jak syn po otci dědí pole a stáda, tak jak to u lidí vždycky bylo a je. A pak do toho náhle vstoupí Hospodin a řekne Abramovi, aby z tohohle zajištěného koloběhu života odešel někam pryč. Dnes sotva dokážeme ocenit, co se to tenkrát stalo, protože většinou nežijeme z toho, co jsme zdělili, ale z toho, co jsme se naučili.

Prostředí, z něhož má Abram odejít, je typická společnost zemědělců a pastevců, kde se lidé rodí do jednotlivých hospodářství čili „domů“, protože jen tam se mohou uživit. Jen ve své zemi a v „domě svého otce“ může člověk počítat s nějakou obživou – z polí nebo stád – a běda tomu, kdo žádný takový domov nemá. Z čeho by byl živ? Proto byla stará zemědělská rodina tak pevná: lidem nic jiného nezbyvalo. Písmo tu sice popisuje, jak tomu bylo před tisíci lety, ale starší si možná vzpomenou, že trochu podobně žili ještě naši prarodiče před nějakými sto a více lety: kdo se narodil na statku, byl bohatý; kdo v chalupě, měl co dělat. Ale kdo nezdědil vůbec nic, musel se dát naverbovat do vojska, anebo se vydat na nejistou cestu do světa – třeba do Ameriky, kde byla ještě volná půda.

¹ Jsou to: Gn 12,1-4; 2 Tm 1,8b-20 a Mt 17,1-9.

Abramův otec měl svůj vlastní „dům“ čili hospodářství a Abram měl to štěstí, že ho měl zřejmě zdědit. Měl se tak stát „otcem rodu“ a vládcem rodového majetku, tak jako jeho předkové. A do toho mu najednou Hospodin řekne, že se má sebrat a jít pryč, do země, o které nic neví a kterou mu Hospodin teprve ukáže. Abram byl zřejmě pastevec a jeho hlavní majetek byl do jisté míry pohyblivý. A přece je něco jiného, dokud se se stádem pohyboval „ve své zemi“, kde každý koutek zná, ví, kde najít vodu a zná všechny své sousedy – a teď se má bez mapy a kompasu vydat do neznáma, jen proto, že mu to Hospodin přikázal.

Protože poslechl a odvážil se jít za Hospodinovým slovem, dostane podle Bible Abram nové jméno a jako Abraham se stane otcem Izraele, zakladatelem velkého národa. A nejen to. Hospodin mu totiž slibuje, že „v něm“ a skrze něho přijde požehnání pro všechny „čeledi země“, pro všechny lidi. Abraham a Izrael tu tedy není jen sám pro sebe, ale má přinést Boží požehnání všem lidem na celém světě. Aby se to mohlo stát, musí odejít ze svého prostředí, ze své země, ze země svých předků. Nebude totiž žít z toho, co zdědil po předcích, ale co dostane přímo z rukou Božích.

To je začátek Izraele, národa, kde je každý člověk povolán k tomu, aby se spolehl na Hospodina a odvážil se vyrazit někam, kde nikdy nebyl, vyzkoušet, co ještě nikdo nezkusil. Má samozřejmě svoji minulost a své pověsti, ale žije z toho, co teprve očekává – i když to ještě nikdo nevidí. Touto odvahou a touto nadějí na něco, co ještě nikdy nebylo, přináší Izrael do světa nový způsob života. Nežije jen ze vzpomínek na to, co kdysi bylo, ale také z naděje na to, co teprve přijde. S tím ovšem souvisí i ten zvláštní neklid a hledání, který tak poznamenal naši kulturu – a pro který lidé Izrael také tolik nenáviděli a pronásledovali.

Evangelium (Mt 17,2) mluví o tom, jak toto poslání předává Kristus svým apoštolům a jejich prostřednictvím i nám křesťanům. Odvede tři učedníky do ústraní na vysokou horu a tam se před nimi promění. Najednou září jako slunce, je tu s ním Mojžíš a Eliáš – a praktický Petr hned uvažuje o tom, jak by se tam mohli usadit a zůstat. Jenže tahle chvíle proměnění není k tomu, aby si ji mohli jen tak užívat. Jak by k tomu přišli ti ostatní, kteří zůstali dole? Je to jen pozvání a záblesk naděje, za níž se teď apoštolové mají vydat na cestu. Sebrat se a odejít ze známého světa a života svých domů a rodin hledat království Boží. Sice je už zahlédli, ale stále nevědí, kudy k němu vede cesta. Dozvěděli se jen to, že mají Krista poslouchat.

Kdykoli člověk čte a slyší o těchto úžasných okamžicích, může ho napadnout, jaká je to škoda, že je sám nezažil. Jenže Abraham byl jen jeden a i v jeho dlouhém životě to byla jedna mimořádná chvíle. I Kristus je jen jeden, jen jednou přišel na svět v těle, jen jednou se před svými apoštolý proměnil a vybral si k tomu jenom tři. A ani ti nemohli na té hoře zůstat, ale za chvíli už zase museli dolů, ke svým starostem a trápením. Jak jim asi bylo? A přece z těch jedinečných a velkolepých událostí žijeme my všichni až dodnes, čas od času si je připomínáme a věříme, že tentýž Ježíš Kristus je tu i dnes s námi. I dnes přichází potvrdit tu naději, že přes všechny hrůzy, skandály a trápení na nás nakonec čeká něco, co si vůbec neumíme představit.

O Abrahamově víře a naší naději

(Gn 15,5–12.17–18)

Z prvního čtení této neděle na člověka dýchne neobyčejná starobylost a obřad, který se zde líčí, nemůžeme dnes vůbec pochopit. Etnografové sice shromáždili plno materiálu o tom, jak se ve starých kulturách stvrzovala smlouva a slib, a tak dnes víme, že takové obřady s púlením obět-ních zvířat, s ohněm a pochodněmi se konaly i in-de. Ale je to něco, co je nám nesmírně vzdálené a cizí. Co s tím?

Jedné věci ovšem rozumět můžeme, a to je Abrahamova starost, „hrůza a velká tíseň“, aby nepromeškal něco, co mu Hospodin nabízí. V té jedinečné a převratné historické chvíli, kterou dnešní čtení líčí, se totiž změnil svět, obrátil se vzhůru nohama. Hospodin nabídl Abrahamovi něco, co si lidé předtím nedokázali vůbec představit: že by se mohli do budoucna na něco těšit. Člověk – jako ostatně i každý jiný živočich – se sice v životě bez naděje neobejde a každé dítě přichází na svět vybavené tou úžasnou schopností z něčeho se radovat a na něco se těšit. Jenže jak dospívá a stárne, tahle energie se jaksi vyčerpává a na její místo nastupuje spíš zklamání a skepse. To, co nás kdysi dokázalo nadchnout, už zevšednělo, a jak na člověka doléhá stáří, vidí už před sebou spíš jen ubývání sil, nemoci a smrt. Jak napsal slavný německý filosof Hegel, člověk musí umřít také proto, že životem otupěl, že všude byl a všechno ví, takže se už na nic nedokáže těšit.

Staří lidé rádi vyprávějí o svém krásném dětství – vzpo-meňte si na Babičku Boženy Němcové – a tak vzniká mýtus

o zlatém věku, který znají všechny staré kultury. Ostatně i Bible začíná příběhem o rajske zahradě, jen s tím rozdílem, že si ji člověk prohrál sám. Ano, tenkrát na samém začátku bylo všechno veliké, čisté a krásné, a od té doby to jen stále upadá, jde to od deseti k pěti. To byla pro všechny dávné kultury samozřejmost a jen jednou do roka, v novoročních rituálech, se pokoušely společnost nějak očistit, vrátit zpátky, a její nenapravitelný úpadek aspoň trochu zpomalit. A tak se utěšovaly třeba tím, že ani zemřelý člověk nezmizí úplně, ale vede v podsvětí svůj bezútěšný stínový život, dokud na něj živí ještě pamatují.

Taková společnost se sice dovede čas od času společně rozveselit, ale o to hůř se pak probouzí do šedého pondělního rána. Dovede řídit a tancovat, ale dobře ví, že všechno stejně míří k neodvratnému a smutnému konci. A do toho najednou Hospodin nabídne bezdětnému Abramovi velké, nespočetné potomstvo, které přesahuje každé lidské chápání. Abram, jak jsme slyšeli, Hospodinovi uvěřil a stal se tak Abrahamem, zakladatelem a otcem Izraele, prvního národa na světě, který se na svou budoucnost může těšit. Pro tuto svoji jedinečnou schopnost víry a naděje nebude mít ve světě snadný život, lidé mu budou závidět, budou ho podezírat a v minulém století se ho Hitler dokonce pokusil vyvraždit. Jenže Izrael a jeho mladší sestra, křesťanská církev, už jednou ukázaly a prokázaly, že se z víry a naděje dá žít a nakazily tím celou západní civilizaci.

Za dlouhá staletí této civilizace a kultury si lidé na život z víry a naděje jaksi zvykli a počátkem novověku si řekli, že už na Boží království nebudou čekat, že si tu budoucnost, na kterou se dosud jenom těšili, udělají sami, tady a teď. Tak vznikla myšlenka pokroku, jakýsi levoboček křesťanské naděje, a i když se dnes může někomu zdát překonaná, nemůžeme jí upřít, jaký měla obrovský

úspěch. Právě díky ní můžeme dnes žít déle, pohodlněji, bezpečněji a nesrovnatelně bohatěji, než žili naši předkové kdykoli v minulosti.

Jenže jak se tyto lidské možnosti staly a stávají skutečností, přibývá dnes lidí, kteří je pokládají za samozřejmé a žádnou naději v nich nevidí. Ano, žijeme déle a bezpečněji, ale co má být? Stejně nakonec umřeme. Tak mluví lidé, kteří ztratili skutečnou naději, jak o nich „se slzami v očích“ mluví druhé čtení. (Ep 3,17–4,1) Pro ně a možná i pro nás platí výčitka, že naším „bohem je břicho“, že se vychloubáme tím, zač bychom se měli stydět, a že se chováme jako nepřátelé Kristova kříže, protože máme zájem jenom o věci pozemské. Chyba není v tom, že žijeme lépe, pohodlněji a bohatěji než naši předkové. Chyba začíná až tam, kde pro samé starosti o bohatství a pohodlí zapomínáme, že celý ten neobyčejný pokrok moderních společností stojí na Boží nabídce naděje a na Abrahamově odvážné víře, která tuto naději přijala.

Lidé, kteří svoji naději vidí jen v tom, že budeme žít stále lépe a bohatěji, se mohou cítit zklamaní, když se jim nedaří tak, jak by chtěli. Křesťan se jistě může radovat, že se nám žije lépe než našim předkům, ale měl by za to děkovat Hospodinu. A rozhodně by neměl zapomenout, že předmětem křesťanské naděje není jen bohatý a spokojený život, který tak jako tak skončí smrtí. Naopak spolu s Abrahamem věříme a doufáme v Boží zaslíbení. Těšíme se, že jednou přijde Boží království, kde už nebude bolest ani smrt, i když si to – stejně jako Abraham – neumíme představit.

O křesťanské naději

(Iz 11,1-10; Ř 15,4-9)

Advent je doba, kdy bychom se měli těšit na Kristovo narození, kdy bychom se měli učit naději. Zdá se mi, že dnešní čtení o tom říkají něco nesmírně důležitého, co mluví přesně do naší situace.

Základem křesťanství je víra, víra v Ježíše Krista. To není jenom přesvědčení, že nějaký Ježíš z Nazareta kdysi žil a zemřel, ale taková víra, o jaké mluví List k Židům: spoléhat se na to, v co doufáme, a být si jistí tím, co nevidíme. Křesťan je člověk, který přijímá a vyznává Krista a spoléhá se na jeho zaslíbení.

O Božím zaslíbení mluví Izajáš v dnešním čtení: „Vlk bude přebývat s beránkem, tele a lvíče budou žrát pospolu a malý chlapec je bude vodit. Pást se bude kráva s medvědicí, jejich mláďata ulehnou spolu, lev bude žrát jako býk plevy.“ To je jistě moc krásné a člověka to může nadchnout, jenže jednou ho napadne, že tohle přece není možné. Lev přece nemůže žrát plevy a vlk musí zabíjet a žrát zvířata, protože na to jsou vybaveni a k tomu jsou uděláni. Mláďata brzy vyrostou, zestárnou a časem pojdou, protože jsou to živočichové a už ze školy víme, že každý živoch jednou zahyne.

„Naděje, kterou je vidět, už není naděje“, říká jinde svatý Pavel (Ř 8,24). Podobu Božího království nikdo vidět nemůže – a co si neumíme představit, o tom také nedovedeme mluvit jinak, než pomocí toho, co si představit umíme. Proto si anděly představujeme jako velké bílé ptáky s lidským obličejem a víme, že jsou to naše obrazy.

Když Kristus mluví o Božím království, mluví nejčastěji o svatbě a svatební hostině. Ale ani hostina nemůže trvat věčně. Takže je to také symbol, symbol něčeho nádherného a radostného, co si neumíme představit. „Co oko nevidělo a ucho neslyšelo, co ani člověku na mysl nepřišlo, připravil Bůh těm, kdo ho milují.“ (1 K 2,9)

Jenže když si něco neumíme vůbec představit, přestává to na nás také působit a přitahovat a může se stát, že se to rozplyne jako mlha, jak to kdysi napsal Nietzsche. Druhý List Petrův mluví o těch, kdo se budou posmívat: „Kde je ten jeho zaslíbený příchod? Od té doby, co zesnuli otcové, všechno zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření.“ A co si teď počít? Vrátit se k těm dětským představám, zatnout zuby a zavřít oči, trvat na tom, že ze lva se stane vegetarián nebo že budeme věčně hodovat a nikdy se nepřejíme a nezemřeme? To by asi nešlo.

A pak může člověka také napadnout: není lepší zařídit se tak, jako lidé kolem nás, kteří v nic nevěří, na nic nespo-léhají a snaží se jen smrt odložit, jak nejdál to půjde – a pak se smířit s tím, že bude všemu konec? To ostatně všichni běžně děláme, sháníme a staráme se o všechno možné, abychom na smrt moc nemysleli a měli se dobře.

V Listu k Římanům, odkud je dnešní čtení, mluví svatý Pavel o „silných a slabých ve víře“ a nám „slabým“ dává úplně jinou radu, kterou nesmíme přeslechnout. „Všechno, co kdysi bylo napsáno, bylo napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení, a tak měli naději.“ Bez naděje – jakékoli naděje – člověk nemůže žít, ale i ta nejkrásnější naděje potřebuje povzbuzení, potřebuje se aspoň čas od času o něco opřít. Podle svatého Pavla se může opřít o to, co stojí v Písmu svatém: o Boží věrnosti k Izraeli, o jeho starostlivém vedení. Může se opřít o Boží Vtělení v Kristu, s nímž se zde v eucharistii přímo setkáváme. Může se opřít o Boží slovo

a Zjevení v Písmu – a komu by to snad přišlo příliš symbolické, může se povzbudit Božím stvořením.

Na samém začátku Bible se – jak víte – píše o Stvoření. To jistě není nějaká kosmologie, vědecký výklad toho, jak svět a vesmír kdysi vznikl. „Bylo to napsáno k našemu poučení, abychom z Písma čerpali vytrvalost a povzbuzení, a tak měli naději.“ Když někdo potřebuje svou víru a naději povzbudit, může se opřít o stvoření. Všechno, s čím se vůbec můžeme ve světě setkat, je podle Bible Boží dílo, krásná zahrada, kterou nám svěřil, abychom ji „obdělávali a střežili“. Že jsme se o život v té zahradě svou neposlušností sami připravili, to vidíme každý den kolem sebe. Všude samý shon, zmatek, podvody a násilnosti, obavy a strachy: co s námi bude?

A přece se čím dál víc ukazuje, jak neuvěřitelně vzácné a jedinečné je to prostředí, ve kterém je nám dáno žít. Donedávna si i vědci mysleli, že Vesmír je pevný a stálý, že se nemění. Dnes jsou přesvědčeni o tom, že je to jedna neuvěřitelně obrovská událost. Začala před nějakými čtrnácti miliardami let jako jakýsi výbuch. Pak se to všechno pár minut a hodin jaksi mlelo, až vznikly stálé prvky, hmota a hvězdy, které až dodnes letí neuvěřitelnou rychlostí pryč z místa toho výbuchu. A v tom strašném zmatku o nepředstavitelných rozměrech víme jen o jednom jediném místě, kde mohl vzniknout život. Kdyby byla naše Země jen o kousek dál nebo blíže ke Slunci, nemohlo by se to stát. Život potřebuje vodu, světlo a spoustu různých živin, které nikde jinde nejsou. Ačkoli se vědci už půl století snaží najít nějaký jiný život – a občas se to objeví i v novinách – víme dnes jen to, že v okruhu několika světelných let život nikde jinde není.

Takhle zázračná je naše Země, kde se to už tři miliardy let hemží životem a pár milionů let i lidmi. Stasisíce let už lidé dovedou mluvit, pohřbívají své zemřelé a deset tisíc

let si stavějí města. Po tisíciletí se lidé namáhali a dřeli, aby nám připravili tak pohodlné místo k životu, zorganizovali společnosti, v nichž mohou žít miliardy lidí. Nám přitom připadla tahle krásná země, kde nejsou pouště ani ledovce a kde je všeho „tak akorát“. Narodili jsme se rodičům, kteří se o nás starali, vychovali nás a předali nám víru, abychom věděli, jak si ve světě máme počínat a k čemu tu vlastně jsme. Každý z nás tak stojí na úsilí, jehož počátek neumíme dohlédnout, ale které dnes a denně užíváme, z něhož žijeme. Kdo chce, může si myslet, že je to všechno „náhoda“ – ale ani tak nemůže popřít, že všechno cenné ve svém životě dostal nebo zdědil: život, zdraví, štěstí, lásku, děti, přátele.

Pro nás křesťany, židy i mohamedány to není náhoda, nýbrž Boží stvoření, a čím víc o něm víme, tím víc nad ním musíme žasnout. Když na člověka padnou pochyby o Božích zaslíbeních, o vykoupení a spasení, o Božím království, které si představit neumíme, je možná nejlepší podívat se blíž na to, co už máme a z čeho žijeme. Když člověk pochybuje o tom, co má slíbeno do budoucnosti, stojí za to podívat se, co už dostal a denně dostává. Kdybychom si toho víc všímali, přišlo by nám daleko snazší věřit a doufat v to, „co ani člověku na mysl nepřišlo, a co připravil Bůh těm, kdo ho milují“. Mohli bychom totiž se svatým Pavlem také říci: „Vím, komu jsem uvěřil. Jsem přesvědčen, že on má moc chránit, co mi svěřil, až do onoho dne.“ (2 Tm 1,12)

Blahoslavenství

(Mt 5,1-12)

Dnešní evangelium je jedno z nejslavnějších míst Nového zákona a všichni jsme ho mnohokrát slyšeli; ale moc to na nás vidět není. V Matoušově evangeliu je to začátek takzvaného „kázání na hoře“: když se k Ježíšovi sbíhalo příliš mnoho lidí, vystoupil na horu a mluvil ke svým učedníkům. Podle staré tradice to byla „Hora blahoslavenství“, spíš travnaté návrší než hora nad Kafarnaem, odkud je krásný výhled na Genezaretské jezero. Podle svatého Matouše ale jako kdyby to spíš bylo osamělé místo, kde chtěl být Pán Ježíš se svými žáky sám.

Tak zvaná „blahoslavenství“, která jsme četli, se v jiné podobě vyskytují i v evangeliu podle Lukáše, kde jsou stručnější, seřazená do dvojic a tvoří součást nějakého většího celku. Můžeme si myslet, že Pán Ježíš o nich hovořil víckrát, anebo že si jeho řeč každý z evangelistů trochu přizpůsobil podle toho, jak jí sám rozuměl. Už jsem řekl, že v Matoušově evangeliu tvoří tato „blahoslavenství“ začátek většího celku, kapitol 5 až 7, a vlastně začátek Ježíšova kázání vůbec.

Toto evangelium tak můžeme považovat za jakési úvodní programové prohlášení, a aby si je všichni pamatovali, je to řada krátkých hesel. Všechna začínají slovem „blahoslavení“, kterému dnes moc nerozumíme. Někdy se překládá také jako „blaze vám“ nebo dokonce „šťastní, blažení“. Na každém z těchto překladů něco je. „Blahoslavení“ ovšem vůbec neznamená, že by se takovým lidem dobře žilo, že by se měli dobře, ale že jim Bůh žehná a že

se mu líbí. Všimněte si také, jaký je tu rozdíl proti Desateru, které je také vyjádřeno v heslech: Pán Ježíš nenařizuje a nezakazuje, ale naopak chválí a žehná. Nezakazuje, co je v Božích očích špatné, ale vyzvedává, co se Bohu líbí, jaké by nás chtěl mít.

Už to první blahoslavenství staví na hlavu naše běžné představy o tom, kdo je na tom dobře a o co se má člověk v životě snažit. Všichni si samozřejmě myslíme, že dobře jsou na tom ti bohatí a žijeme a jednáme podle toho. Jenže Bohu se líbí právě chudí a v Lukášově evangeliu je to řečeno ještě ostřeji: „Blahoslavení chudí, neboť jejich je nebeské království“ a o pár řádků dál „ale běda vám bohatým, neboť vám se už potěšení dostalo“.

V Matoušově evangeliu jsou to ovšem „chudí v duchu“, a to musím vysvětlit. Mnoho povrchních čtenářů si myslelo a myslí, že „chudí v duchu“ nebo „chudí duchem“ jsou hlupáčci a prostáčky, kteří toho v hlavě moc nemají. Jenže v řeckém textu není slovo „chudí“, nýbrž něco ještě horšího: doslova „žebráci v duchu“ nebo „žebráci o ducha“. Nejsou to tedy ti, kdo nic nemají, ale ti, kteří před Bohem stojí a žebrají. Prosí o to, co si sami nemohou koupit ani vydělat, ale co mohou dostat jen od Boha. O nic se nedeorou, nikam se necpou a nevypínají, ale prosí a žebrají, aby jim Bůh dal svého „ducha“.

To, čím první blahoslavenství začalo, se v těch následujících ještě dál rozvíjí. Jak si my představujeme „šťastného“ člověka, můžete vidět všude na reklamách: krásný mladý člověk, kterému nic nechybí a směje se od ucha k uchu. Jenže Bůh je blízko právě těm, kdo pláčou, protože mají svá trápení. Tady si ovšem musíme dát veliký pozor. Mnozí křesťané si myslí, že se musí tvářit kysele a zachmuřeně, naříkat si a fňukat. Avšak Kristus nikomu nezakazuje, aby byl veselý a šťastný, nikomu nenařizuje, aby se kabonil a mračil. Říká něco úplně jiného: že Bohu jsme blízko,

právě když šťastní být nemůžeme, protože máme bolest a nějaké trápení. Jsme mu blíží než jindy proto, že je tu větší šance, že se nějak změníme, obrátíme.

Blahoslavení nejsou ti, kteří kolem sebe dělají rámus a které je všude slyšet a vidět, ale ti, kteří jsou tiší a pokojní, kteří mají hlad a žízni po spravedlnosti. Blahoslavení nejsou mocní, silní a průbojní, ale naopak milosrdní, kteří mají čisté srdce – kteří nezávidí, nelžou a nepodvádějí. Blahoslavení nejsou ti, kdo se přou a hádají, ale kteří působí pokoj a šíří kolem sebe mír.

Pán Ježíš jistě nebyl žádný revolucionář. Žil v chudobě a zemřel v bolestech na kříži. Ale umíte si představit větší revoluci, než tohle obrácení našich představ naruby? Prosme dnes o to, aby nám *tato* Kristova revoluce, Boží království, které všechny věci staví na hlavu, proniklo do srdce a aby tam zůstalo, i když z kostela odejdeme.

O soli a světle

(Mt 5,13–16)

Dnešní evangelium je kratičké, celkem čtyři verše, a přece to, co říká, je doslova převratné. Kdyby Pán Ježíš řekl, že *máme být „světlo světa“*, možná bychom se trochu zaražili, ale koneckonců bychom to snad přijali. Ano, měli bychom být všelicos, možná i světlo světa, ale máme k tomu hodně daleko. Jenže Kristus říká něco jiného: „Vy *jste* světlo světa“. To by se přece žádný soudný člověk neodvážil na sebe vztáhnout. Kdyby někdo o sobě říkal, že je „světlo světa“, buď bychom to považovali za ironii, anebo takového člověka za blázna.

A přece to tak Ježíš říká a myslí to úplně vážně. Dokonce vysvětluje, co to znamená: jsme tu k tomu, abychom svítili všem v domě. Lidé mají vidět naše dobré skutky – ale pozor: nemají chválit a obdivovat nás, nýbrž našeho Otce v nebesích. Takhle si to lidští ješitové, ctižádostivci a blázni docela určitě nemyslí. Jenže jak si s tím má poradit docela obyčejný člověk, který není ješita ani blázen, ale věří v Krista a chtěl by žít podle jeho vůle?

Toto evangelium se skládá ze dvou přirovnání, která v nečekaných obrazech naznačují, k čemu je křesťan na světě, co po něm Ježíš chce. Možná bude lepší, když začneme tím prvním: kde se tu bere „sůl země“ a co to vlastně znamená? Od nejstarších dob až do dneška si lidé rádi jídlo osolí, protože pak má daleko lepší chuť. Není to chuť té samotné soli, která se jíst nedá, tak jako se slaná mořská voda nedá pít. Přesolením se jídlo může zkazit, ale úplně neslané je možná ještě horší, i když ho lékaři v nedávné

době doporučovali. Jako malý kluk jsem kdysi dostal nějakou žloutenku a asi týden jsem nesměl nic slaného. Dodnes cítím tu rozkoš na jazyce, když jsem pak poprvé dostal docela obyčejnou, ale osolenou bramborovou kaši.

Samotná sůl zkrátka není potravina a člověk se soli nenají, ale bez ní to také není ono. Osolené jídlo se musí důkladně promíchat, až se v něm sůl rozpustí a úplně ztratí, takže ji není vidět, a teprve pak má jídlo tu správnou chuť. V Ježíšově době, která neznala ledničky, byla sůl kromě toho vlastně jediný konzervační prostředek a nasoleným masem se donedávna živili námořníci na cestách přes oceán. A aby nedostali kurděje, dostávali k tomu nasolené zelí.

Když se teď vrátím k evangeliu, má v něm sůl trochu podobnou úlohu jako v jiném Ježíšově podobenství kvas. I ten je tu jen k tomu, aby se přidal do těsta, aby se v něm rozpustil a ztratil, ale těsto přitom důkladně proměnil. Se solí je to podobné, v podobenství se jen dodává, že jsme „sůl země“. Snad bychom si to pro sebe mohli přeložit jako „sůl společnosti“. Na to teď docela přirozeně navazuje podobenství o světle. Také světlo samo o sobě jaksi neplní svoji úlohu, totiž svítit někomu a posvítit mu na něco. Jen ve světle a díky světlu se člověku i zvířatům ukazuje okolní svět a Jan Patočka si kdysi všiml, jak těsně obě tato slova spolu souvisejí: svět je pro nás to, co je ve světle, na co je vidět. Díky světlu se ve světě dokážeme orientovat a jakž takž vyznat, díky němu můžeme sledovat své cíle a vyhýbat se nebezpečí.

Podobně jako soli může být i světla někdy málo, jindy zase až příliš mnoho, takže člověka oslňuje, a jedno ani druhé vidění neprospívá. Na rozdíl od soli se ale světlo nedá uložit do sudu a nemůže být nikde v zásobě, proto je nikdo nedává „pod nádobu“, ale naopak na vyvýšené místo, na svícen, na stožár nebo maják. Světlo je, světlo

existuje jenom tak, že je nějaká svítilna právě teď produkuje, ať je to Slunce, svíčka nebo baterka. Rozlévá se odtud do světa, dopadá na věci a na nich se ztrácí. Díky světlu do-
stávají věci tvary, barvu a lesk a díky světlu mohou ukázat svoji krásu i hroznou mohutnost. Když slunce zajde nebo svíčka zhasne, je to najednou všechno pryč a po předchozím světle nezůstane žádná stopa. Básník může říci, že se svět „ponořil do tmy“.

Takhle nějak si tedy Pán Ježíš představuje úlohu křesťana na světě. Předně tu není jen kvůli sobě a už vůbec tu není k tomu, aby ho lidé obdivovali a slavili. Svě „zemi“ čili společnosti slouží tak, že se v ní zdánlivě „rozpustí“ nebo dokonce „ztratí“, jenže tím ji náležitě promění. Pomůže těm druhým, aby vždycky viděli kolem sebe „dobré skutky“ a sami je také dělali, protože na ně „dostali chuť“. A třeba jim pomůže i zahlédnout aspoň stopu Toho, od něhož všechno dobré pochází. Ani On se totiž člověku nijak nevnučuje, naopak ustupuje do pozadí a dokonce se až jaksí ztrácí ve svém stvoření, které by ovšem bez neustálého světla jeho účinné lásky nejspíš okamžitě skončilo.

O Zákonu a větší spravedlnosti

(Mt 5,17-37)

Náboženství starých národů a kmenů se od sebe všelijak lišila, ale jedno měla společné. Všude si lidé dobře uvědomovali, jak jejich život závisí na příznivém počasí, na dobré úrodě, ale také na spoustě různých náhod. Člověk může umřít každou chvíli, nejenom na lovu nebo na moři, ale právě tak i doma v posteli. Když se na poli neurodí, zahyne hladem. Ty mocné síly, které člověka živí i zabíjejí, které mu život dávají i berou, lidé cítili na každém kroku a snažili se je nějak ovlivnit. Naklonit si je tak, jako si člověk získává přízeň jiného člověka: chválou a díkem, zpěvem a tancem, obětováním toho nejlepšího, co má. Dávali jim tak najevo, jak si darů života cení a jak jsou jim za ně vděční, a zároveň prosili i doufali, že o ně nepřijdou. To je docela přirozený a samozřejmý lidský postoj, který najdete v každém náboženství.

V náboženství starého Izraele ale už dávno nastala veliká změna: sám Hospodin mluvil s Adamem, s Noemem, s Abrahamem a s Mojžíšem a sám jim řekl, co se mu líbí a nelíbí, co mají dělat a co nemají, jak mají žít. Izrael se tedy nemusí domýšlet, jak si získat Boží přízeň, protože to přesně ví, a to přímo z jeho úst. Ostatně si žádnou přízeň získávat nemusí, Hospodin ho přece stvořil „ke svému obrazu“, Abrahama i Mojžíše si sám vyvolil a uzavřel s nimi smlouvu. Této zvláštní výsady, tohoto vyvolení, si Izraelci náležitě vážili a byli na ně hrdí. Jak říká žalm: „Žádnému z národů tak neučinil, své zákony jim neoznámil.“ (Ž 147,20)

To, co Hospodin svému vyvolenému lidu přikazuje a zakazuje, se sice týká také bohoslužby a obětí, ale velká část se týká jednání vůči druhým lidem, vůči bližním. To je druhá velká zvláštnost izraelského náboženství: Zákon sice vyžaduje a předepisuje bohoslužby a oběti, ale Hospodinu možná ještě víc záleží na tom, jak lidé jednají mezi sebou navzájem. A ještě třetí zvláštní věc: mezi těmi druhými nestojí na prvním místě mocní náčelníci a panovníci, ale vdovy a sirotci, chudí a hladoví – zkrátka ti, kteří nás potřebují.

Když si tehle obrovský rozdíl člověk uvědomí, může teprve pochopit, proč se židé svého Zákona tak pevně drželi, proč si ho tolik vážili a proč ho považovali za známku svého vyvolení. Když Římané zbořili jeruzalémský chrám a žádné bohoslužby se už konat nemohly, soustředila se židovská zbožnost jen na přesné plnění Zákona, a byla tak silná, že se přes všechna pronásledování udržela až do našich dnů. V takovém prostředí Ježíš vyrostl, byl v něm vychován a do něho také mluví v dnešním evangeliu. Právě v tomto úryvku asi nejvíc vyniká, v čem Ježíš chce, aby naše spravedlnost byla jiná.

Jak jsme právě četli, začíná tím, že tuto věrnost Zákonu v celém rozsahu potvrzuje: nic, ani čárka se z něho nesmí ztratit. „Nepřišel jsem Zákon zrušit, ale naplnit.“ Ale teprve teď přijde vlastní jádro jeho kázání: dodržovat Zákon doslova, přesně jak to tam stojí, ani zdaleka nestačí. Aby ho člověk „naplnil“ v jeho pravém záměru a smyslu, nestačí, že nikoho nezabil. Když člověka popadne zlost a přemůže ho nenávist, nestačí, že nezabil. Možná se jenom bál nebo neměl po ruce sekeru. Sami to přece známe: kolikrát si člověk myslí „já bych ho roztrhl“ – a někdy to i řekne. Je sice pravda, že nikoho nezabil, ale opravdu tím přikázání „naplnil“?

Pomůžu si úplně triviálním příkladem. Manželka mě pošle pro housky a já přijdu domů s prázdnou, protože je zrovna neměli. Místo abych si to sám rozmyslel a koupil třeba rohlíky. „Naplnil“ jsem, co po mně chtěla? Tomáš Akvinský uvádí jiný příklad. Když si u mě někdo něco uložil, jsem povinen mu to vrátit. Ale když si rytíř někde uloží meč, a pak si pro něj přijde rozzuřený nebo opilý, meč se mu vrátit nesmí. Kdyby člověk jednal jenom podle pravidla, může se na to sice vymlouvat, ale jeho smysl nenaplnil.

Tohle je problém přesných pravidel a přikázání i přesných zákonů: mazaný člověk je dovede obejít tak, aby se vlk nažral a koza zůstala celá. Bude se hájit, že jednal přesně podle zákona, že nic neporušil a soud mu těžko něco dokáže. Jenže naplnit Zákon znamená něco jiného: znamená myslet na druhého, někdy dokonce myslet i za něho – protože jen tak mohu naplnit smysl Zákona.

Pán Ježíš to v dnešním evangeliu ukazuje na dvou přikázáních, „nezabiješ“ a „nesesmilníš“. Říká to jasně a zřetelně – jenže jakmile to člověk pochopí, je mu hned také jasné, že to nedokáže. Dnes bychom možná potřebovali takový výklad i k ostatním přikázáním – třeba nekrást, nelhat a nezávidět: člověk přece nemusí přepadnout banku, aby někoho okradl, a nemusí říkat vyloženou nepravdu, aby někoho podvedl. Stačí, když před ním něco šikovně zamlčí. A jak by to bylo s tím prvním přikázáním, „v jednoho Boha věřití budeš“? Na to nestačí mít křestní list a ani odříkat „Věřím v Boha“.

Jak jsme před chvílí slyšeli, má být zkrátka naše spravedlnost větší než zákoníků a farizeů. Není to jen ta spravedlnost s váhami a mečem, co bývá na soudních budovách. Svatý Pavel v Listu k Římanům to říká z druhého konce: „Kdo miluje druhého, naplnil zákon“. (13,8) Jenže to je něco, co člověk dokáže jen občas a jen vůči někomu. Jindy

se musí bránit a bojovat, protože to jinak nejde. Měl by si ale aspoň občas připomenout, že ani zdaleka nemůže tvrdit, že je spravedlivý a že zákon naplnil.

Kristus, jak jsme slyšeli, přikázání Desatera potvrdil a dokonce k nim ani nepřidává žádné nové. Jenže jeho „přikázání“ vypadají úplně jinak: milovat Boha ze všech sil a bližního jako sám sebe. O tuto větší spravedlnost, kterou po nás Ježíš chce, se ovšem máme snažit ze všech sil, ale měli bychom také vědět, že jí nemůžeme dosáhnout sami. Ospravedlnit nás může jen Kristus, a to jen tehdy, když o to prosíme. Proto i mše svatá začíná vyznáním viny a není to žádná formalita. Je to upřímné přiznání, jak máme daleko k té větší spravedlnosti, ke spravedlnosti lásky.

O Janu Křtiteli

(Mt 11,2-11)

Končí rok 2013 a naši předkové k tomu dodávali „léta Páně“. To nebyla jen prázdná formule. Křesťanský letočet se sice prosadil až v raném středověku, ale vyjadřoval staré přesvědčení, že Kristovým narozením začala nová epocha, v níž už přes dva tisíce let žijeme. Narození Ježíše Krista tak dělí celou historii na dvě části – před ním a po něm. Dnešní čtení mluví o tom, jak tyto dvě epochy na sebe navázaly a v čem se od sebe liší.

Podivuhodná postava Jana Křtitele vystupuje v evangeliích jako představitel celé té dlouhé doby „před Kristem“, podle dnešního evangelia dokonce ten největší, a zároveň předchůdce Páně. Podle svatého Lukáše spolu souviselo už jejich početí, které Janovu otci i Ježíšově matce zvěstoval anděl. Když těhotnou Alžbětu navštívila také těhotná Marie, pozdravila ji slovy, která se dodnes modlíme: „Požehnaná jsi mezi ženami a požehnaný plod tvého života.“ Dítě v jejím těle, pozdější Jan Křtitel, se „pohnulo radostí“, když uslyšelo Mariin hlas a panna Maria pak u Alžběty několik měsíců žila. Když se Jan narodil, asi půl roku před Ježíšem, mohl Janův otec Zachariáš zase promluvit a jako prorok zazpívat „Benedictus“ – poděkování Hospodinu za to, co se teprve stane (L 1,68nn).

Pak se o Janovi a jeho rodině už v Písmu nemluví, až Ježíš krátce před svým veřejným vystoupením přijde k Janovi na poušť a dá se od něho pokřtít. V době Ježíšova veřejného působení byl Jan už ve vězení a v dnešním evangeliu posílá své žáky, aby se šli přesvědčit, jestli se

snad ve svém prorocství nezmýlil. Ještě než byl ve vězení zabit, mohl se tak dozvědět, co mu Ježíš vzkazuje. Ten na otázku neodpovídá přímo, tak aby Janovi žáci svému učiteli vyřídili nějaké ano nebo ne, ale odkazuje je na to, o čem se mohli přesvědčit na vlastní oči: „Slepí vidí, chromí chodí, malomocní jsou očišťováni, hluší slyší, mrtví vstávají, chudým se hlásá evangelium. A blahoslavený, kdo se nade mnou nepohorší.“

V evangeliu minulé a dnešní neděle se nám připomíná, jak se věk Kristův čili „po Kristu“ setkává s dobou „před Kristem“, ztělesněnou Janem Křtitelem, jak na ni navazuje a jak ji proměňuje. V prvním čtení jsme slyšeli, jak si tuto proměnu představoval prorok Izajáš: „Zaraduje se vyprahlá step, jako lilie zajásá a vykvete poušť. Bujně vykvete, zajásá, zaplesá, zavýská.“ „Vyprahlý“ Izrael se bude radovat z nádhery Libanonu a z krásy Karmelu, dočká se vítězství z rukou Hospodinových a dokonce i odplaty. Tak si to mnozí představovali a možná ještě představují, ale pro Jana Křtitele i pro Krista jsou to představy, obrazy něčeho jiného.

Když si přečtete kázání Jana Křtitele ve třetí kapitole Lukášova evangelia, slyšíte jinou řeč. Lidé mají dělat pokání, napravit svůj život a dát se pokřtít v naději, že jim Bůh může odpustit hříchy. Žádné vítězství a žádná odplata se jim neslibuje: změnit se musíte vy sami, „plémě zmijí“, jinak vás čeká boží hněv (L 3,1–14). Jan Křtitel je prorok a může lidem mluvit do duše, pobízet je, co mají dělat a nedělat, jak mají žít, ale dobře ví, že jejich hříchy odpustit nemůže. Proto je odkazuje na toho, kdo „má přijít“, na Ježíše Krista.

Ježíšova řeč je jiná: není to jen příslib, ale evangelium čili dobrá zpráva o odpuštění hříchů, které Ježíš Kristus sám svou osobou přináší a dává. Ta velká proměna, od níž se počítá náš letopočet, bude podle něho vypadat jinak.

Nezbaví člověka jeho starostí a bolestí, nebude jen „jásat, plesat a výskat“, jak si ji představoval Izajáš, protože to by ho brzy přestalo těšit – tak jako se my tak málo radujeme ze všech těch úžasných vymožeností naší doby. Zato se člověk může očistit ode vši té lži, špíny a tíže, kterou si v životě sám způsobil a o které si všichni moudří lidé představovali, že se jí už nikdy zbavit nemůže. Kdo se nad Ježíšem „nepohorší“, ale spolehne se na něho, může vždycky začít znovu a ničeho se nemusí bát, ani své smrti.

Jenže jak nás otupělé a zatvrzelé, lakomé, nedůvěřivé a mstivé, probudit a přesvědčit? K tomu Pán Ježíš používá znamení, jak jsme o nich právě četli. Uzdravuje nemocné a postižené a dokonce křísí zemřelé – a kvůli tomu se nad ním i dnes mnozí „pohoršují“. Není v tom nějaký podvod? Proč se takové věci nedějí dnes? Možná se nedějí právě proto, že bychom v nich většinou neviděli žádné znamení, že by se dostaly do televize jako kuriozity, ale jen málokdo by kvůli nim zaslechl to skutečné evangelium o lásce a odpuštění.

Ale kdo si myslí, že se dnes žádné zázraky nedějí, měl by se lépe podívat kolem sebe. Třeba narození malého dítěte je jistě nepochybná, hmatatelná skutečnost – a zároveň zázrak a znamení, radostné i tajemné. Na novorozeném dítěti je přímo vidět, jak se život obnovuje, jak znovu začíná, bezmocný, ale také nevinný a čistý. To by mohla být i pro nás dobrá příprava na Vánoce, na svátky narození Božího Syna v betlémské jeskyni.

Zjevil jsi to maličkým

(Mt 11,25–30)

Před sto lety napsal německý sociolog Georg Simmel, že žádná dřívější doba nedávala člověku tolik svobody jako ta naše – a přece se z toho mohli lidé tak málo radovat. Vždyť krátce nato vypukla První světová válka a v těch válečných hrůzách nebylo na nějakou radost ani pomýšlení. Po válce se lidé vehementně pustili do práce, aby tu zkázu napravili a získali ještě víc svobod a možností, jenže to udělali tak nešťastně, že se za dvacet let evropské národy dostaly do ještě strašnější války.

Z té se konečně poučily a prozíraví politikové začali budovat Evropu tak, aby se už nemohla stát bojištěm. Jako křesťané totiž pochopili, že musí udělat něco, co tu ještě nikdy nebylo a co se zdá být proti zdravému rozumu: vítězství se nesmí využít k vlastnímu prospěchu, ale vítězové se naopak musejí sami omezit a těm poraženým pomoci na nohy. Tento nečekaný, zdánlivě protismyslný krok se pak všem bohatě vyplatil a evropská prosperita z něho – přes všechny chyby a pády – žije dodnes. Myslím, že dnešní čtení z Písma k tomu mají co říci.

Zdá se mi, že na tento jedinečný případ se dobře hodí to, co říká svatý Pavel o lidech, kteří „žijí podle těla“, a o těch, kdo žijí z Božího Ducha (Ř 8,9.11–13). Žít podle těla neznamena jenom přejídání, opíjení nebo sexuální výstřelky, ale právě také to, že člověk bezohledně prosazuje sám sebe, rozpíná se a snaží se urvat, co se dá – jako ty evropské národy až do roku 1945. Jako každý živý tvor se ovšem i člověk musí ohánět, starat a třeba i bránit, ale

aspoň někdy by se měl řídit Božím Duchem lásky, čili myslet na druhé. To vůbec neznamená, že se mu to vždycky vyplatí, jako se to podařilo západní Evropě. Myslet na druhé a pomáhat je vždycky trochu riskantní a někdo toho může také zneužít. I žebrák by mohl být podvodník. Jenže na tohle se křesťan nemá vymlouvat a vzít na sebe i riziko zneužití, protože tak to dělal Ježíš a všichni, kdo ho následovali – i když se jim za to někteří posmívají. Kdyby na tuhle možnost jednat z lásky všichni zapomněli, bude se v každé rodině, v každé zemi a na celém světě jen a jen soupeřit a nakonec bojovat, kdo z koho.

Omezovat sám sebe ve prospěch druhých, milovat je jako sebe, je na první pohled proti zdravému rozumu i proti všem špatným zkušenostem, jaké každý z nás občas udělal. Celá „moudrost tohoto světa“ spočívá v tom, že je třeba být silný, zdravý, bohatý a úspěšný, aby člověk ty druhé předběhl, porazil je a zvítězil. A proti tomu stojí jen zdánlivě bezmocná Ježíšova slova, jeho blahoslavenství a podobenství, a ovšem i svědectví hrdinů, kteří v očích tohoto světa vypadají často jako blázni. Co ze své oběti pro druhé měla Matka Tereza a jak dopadl Mistr Jan Hus? A co teprve ty miliony neznámých lidí, kteří se starali a starají o druhé, o církev, o svět – a neštěkne po nich pes?

Takhle uvažují všichni ti moudří a chytří, o nichž je řeč v dnešním evangeliu. Pán Ježíš je ovšem nechválí ani neobdivuje – ale právě naopak vlastně lituje. Lituje je proto, že vůbec nevidí, „co Bůh odhalil maličkým“ a z čeho všichni žijeme – totiž skutečnost lásky, především lásky Boží. Žít podle toho, to je to „lehké břemeno“ a jho, které netlačí. Proti všem špatným zkušenostem, bolestem, zklamáním a utrpení, proti všem strachům, skepsi a ztroskotáním, která život nutně přináší, nás křesťanská církev vyzbrojila trojí velice dobrou zprávou, trojím „evangeliem“, které máme vnášet do světa a dosvědčovat mezi lidmi.

Ta první zpráva je o Stvoření: svět je dílo Boží, i když to tak často nevypadá, a život je dar jeho lásky. Svět byl stvořen jako dobrý a všechno špatné si lidé zkazili a kazí sami. Každé dítě přichází na svět čisté, s úžasnou výbavou zvědavosti a se schopností nejen plakat, ale také se radovat. Běda těm, kdo by je „pohoršili“ čili zkazili, zklamali nebo opustili. Tahle první nevinnost se časem ovšem ztrácí a jak dítě dospívá, zažívá různá zklamání a samo se také proviňuje bezohledností, lží nebo krutostí – zkrátka nedostatkem lásky.

Na to odpovídá ta druhá dobrá zpráva: Bůh nenechal člověka jeho osudu, ale sám k němu promluvil ve svém Zjevení. Člověk se dozvěděl, jak má žít a jednat, čemu se má vyhýbat a čeho si hledět – a zároveň tím jeho život dostal nový smysl. Nežije sám a jenom pro sebe, ale také k Boží chvále a k prospěchu těch ostatních. Nikdy si nemůže stěžovat, že na něm nikomu nezáleží a že jeho život je marný – pokud si ho nezkazí a nepromarní sám.

Křesťanská víra ale není moralismus a počítá s tím, že člověk selže, že se proviní vůči lidem a zhřeší i vůči Bohu. Proto ho v té třetí dobré zprávě Pán Ježíš ujistí, že i to mu může být odpuštěno, pokud si to uvědomí a bude toho litovat. Křesťanská lítost ovšem neznamená náрек a pláč, ale projevuje se hlavně v tom, jak člověk sám dokáže odpouštět. „Jakou mírou měříte, takovou vám bude naměřeno,“ říká Pán Ježíš v evangeliu. (Mt 7,2)

Nakonec ale přijde ta nejvážnější námitka všech skeptiků: ať děláš, co děláš, stejně umřeš. Tahle jistota smrti – o které malé děti možná ještě nevědí – jako kdyby vyvracela všechno duchovní, a srážela člověka zpátky mezi zvířata. Ať jsi žil dobře nebo zle, skončíš ve stejném krematoriu. Mladý člověk se ještě může utěšovat, že je to daleko, ale jak stárne, mohl by si připadat jako odsouzenec k smrti. Téhle těžké myšlence na smrt se lidé odjakživa